

צקלון

צבא הגנה לישראל
הוצאת «מערכות»

צקלון

לקט תרגומים

התוכן

- המקטיקה הסובייטית כיום   הקול-לויט' ט. ר. בומאן 3
- ביצד ריגלתי את פרליהרבור   ט. יושיקאיה 10
- מהשבות אחרות על עקרונות המלחמה   הקפ' ד. ב. גרוזמאן 22

צבא הגנה לישראל
הוצאת "מערכות"

מערכות בית-ההוצאה של צבא הגנה לישראל

העורך הראשי: אל"מ אלעזר גלילי
סגן העורך הראשי: סא"ל גרשון ריבלין
קציני מערכת: רב-סרן ל. מרחב
רב-סרן צבי סלני
מרים נתנאל

"מערכות": קצין-העריכה רב-סרן משה ברימר
"צקלון": קצין-העריכה שרגא גפני
"מערכות-ים": קצין-העריכה רב-סרן אריה בר-ציון
"מערכות-חימוש": קצין-העריכה רב-סרן יעקב לצרוס
"מערכות-הפלט": קצין-העריכה רב-סרן ברוך ספיר
"מערכות-שריון": קצין-העריכה רב-סרן שאול ביבר
המערכת והמנהלה: הקריית"א, רח' ג' מס. 1, טל. 69237

תמונת השער

מנשוא-מותן ("היפ-פאק") — מנשוא-אישי חדש
בצבא ארה"ב

התקן החדש של מנשוא-אישי פותח לאחרונה בצבא ארה"ב, והוא עשוי להפחית את המאמץ הנדרש מן החיל לנשיאת משאות כבדים. ההתקן הקרוי "היפ-פאק" — מנשוא-מותן — הנו מסגרת שזקקה עשויה "סיבי-זכוכית" ("פיברגלס") המותאמת למתניו של החיל. המשאות נתלים על "אוכף" מוצק זה, המחלק את העומס דרך אגן-הירכיים לגפיים התחתונות — בניגוד לרוב המנשאים, המעמיסים את המשא על חוט השדרה, שהוא החלק החלש ביותר בשלד האדם.

המנשא החדש משאיר את הזרועות הפשויות לתפעול, ומייצב את גוף החייל בהלכו על קרקע קשה. בתמונת-השער נראה חיל הנשוא ב"מנשוא-המותן" מיכלים למים או לדלק.

הטקטיקה הסובייטית כיום

הקולונל-לויטננט טרומן ר. בומאן, צבא ארה"ב

פרסומים צבאיים של הצבא הסובייטי מהווים עדות מספקת לכך שהלכת המלחמה שלו ואורח-פעולתו הטקטיים אמנם מתקדמים בד-בבד עם ההתקדמות הטכנית של תורה-קליעים. זרם גדול של מאמרים בכתבי-העת "הכוכב האדום" ו"המבשר הצבאי", ובפרסומים צבאיים סובייטיים אחרים, דנים בטקטיקה ובהלכת מלחמה המותאמים לפיזור, מהירות וניידות, המצביעים בברור על שדה-הקרב הגרעיני. רשויות-הצבא הסובייטיות סבורות, כי קרב היבשה יכול — ואף עתיד — להתנהל בשילוב עם שימוש בכלי-זין גרעיניים. הם מטיפים לאורח-פעולה טקטיים המיועדים להביא הצלחה בשדה-הקרב בנימינו — וכפי הנראה אף מתרגלים אורח-לחימה אלה בפועל ממש. לפני שנת 1953 ומותו של סטאלין, כמעט שכלל לא הוזכרו כלי-זין גרעיניים או תפעולם בפרסומים צבאיים סובייטיים. תופעה זו נבעה בחלקה, מן הצנזורה המחמירה יותר ששררה בימי סטלין — ובחלקה

ניידות — גייסות סובייטיים מעמיסים תותח דיביזיוני על הליקופטר

מקורות ומחברים

(הארות והערות לקורא)

הטקטיקה הסובייטית כיום

מאת קול-לויט' ט. ר. בומאן

"הדרך האחת והיחידה להשיג תוצאות מכריעות בשדה-הקרב היא ההתקפה... "פיצול הכוח מאט את קצב ההתקפה"... "בשדה-הקרב הגרעיני יהיו אנפים פתוחים בגדר תופעה-שביגרה"..."

אלה הם "רסיסים" מתוך ההלכה הטקטית הסובייטית, הנגולה לפנינו במאמר מחקר זה, מפרי עטו של קצין אמריקני שהתמחה בחקר אימוני הצבא הרוסי. למותר להזכיר, כי זוהי הטקטיקה אותה "מאמצים" לעצמם הצבאות הערביים המתחמשים בנשק סובייטי. סקירתו של קול-לויט' בומאן מישמת, בין השאר, ברמות של יחידות את תמונת תפעולן הטקטי והאופרטיבי של עוצבות אשר צוורה במאמרו של קול-לויט' היימונט, ב"מערכות" חוב' ק"מ"ה. כמה וכמה סוגיות טקטיות שסקירה זו נוגעת בהן, רק בקצרה הוצגו ונותרו יסודית בסדרת מאמריו של רס"ן ל. מרחב, על ההגנה (ב"מערכות", חוב' ק"מ) וההתקפה (ב"מערכות" חוב' ק"מ) בתורת-הלחימה הסובייטית.

המאמר מובא מתוך ירחון ביה"ס-לפיקוד-ולמטה של צבא ארה"ב, "ההשקפה הצבאית" ("MILITARY REVIEW")

כיצד ריגלתי את פרליה-הרבור

מאת ט. יושיקאוה

ההתקפה האוירית היפנית על צי-האוקיינוס-השקט האמריקני בפרלי-הרבור — המאורע שהכניס את ארה"ב למלחמת-העולם ה-2 — לא היתה עולה כה יפה אלמלא פעולות הריגול ("המותרות", ביסודן) ועבודת-הנמלים של אדם אחד ויחיד — קצין-צי זוטר, ששימש כסגן-הקונסול היפני בהונולולו. הסיפור גלוי הלב (כיום!) והמפורט, — מיטיב להדגים כיצד אפשר להגיע ב"אורח רשמי", ובשקידה חשאית, לידי ידיעה מקפת על היערכות כוחות היריב, ובכך עשוי הוא ממש לסמר שערות-ראשו של כל איש-בטחון.

המקור למאמר — ירחון-צי אמריקני, "רשומות המכון-הצי של ארה"ב" ("U. S. NAVAL INSTITUTE PROCEEDINGS").

מהשבות אחדות על עקרונות-המלחמה

הק' ד. ב. גרוזמאן, צבא אוסטרליה

המחבר סוקר בקצרה את תולדות עקרונות-המלחמה ותמורותיהם, מימיו של ההוגה הצבאי פוקל-אוביץ ועד עצם ימינו אלה; ומסקנותיו יעניינו, ללא-ספק, כל מפקד שעסק בלימוד העקרונות ושאל את עצמו האם כוחם עודנו יפה בעידן הגרעיני.

המאמר תורגם מתוך "ג'ורנאל-הצבא האוסטרלי" ("AUSTRALIAN ARMY JOURNAL").

מן הסיכון הכרוך ברמיזה על חידוש בהלכת-המלחמה הטקטית אשר טרם זכה לברכתו של המפקדה-העליון בכבודו-ובעצמו. נדרש מהכל להאמין כי סטלין אינו מסוגל לשגות בכל ענייני הלכה שהם; ועד לרגע בו זכו השקפותיו לפרסום נרחב היה כל שומר-נפשו מהסס להביע דעה, או רעיון, סותרים.

ברם, בשנת 1954 החלו להופיע בפרסומים צבאיים סובייטיים דיונים בנושאי הטקטיקה וכלי-הזין הגרעיניים; וכיום הפכו דיונים אלה לתופעה שבשיגרה. ציוד חדש, אשר בשנים האחרונות הופגן בגלוי על-ידי הצבא-הסובייטי, גירה את התעניינותם של אנשי-צבא, בכל רחבי העולם; והעובדה כי אכן מצויד הצבא הסובייטי בציוד חדש ומצוין — וכלי-זין גרעיניים ומערכות-שיגור שלהם בכלל זה — היא מן-המפורסמות.

אולם ציוד כשלעצמו אינו חוות הכל. תפעול-כוחות תכליתי מצריך הלכת-מלחמה טקטית נכונה — אורח-תפעולה ושיטות-תפעול המסוגלים להפיק את מלוא התועלת מסגולותיו של הציוד.

תפישת החילות-הממשלבים

מאמרים שנכתבו בידי קצינים סובייטיים מצביעים על כך, שהם כבר פתחו את הלכת-המלחמה הדרושה. הם חוזים כי:

„הלחימה בשדה-הקרב הגרעיני תאופיין על-ידי מהירות, ניידות ופעולות עצמאיות על-ידי כל היחידות. התקדמותן של יחידות תשובש לעתים תכופות. הן תילחמנה במבנה של שדרת-מסע, תוך ניצול מכלול מגוון של אורח-תפעולה טקטיים, כמו לפיתות ותנועות-אייגוף, ותאסורנה לחימה עזה כדי לזכות בזמן או להעביר את היוזמה לידיהן; הפרשנים הצבאיים הסובייטיים חוזרים-ומדגישים בהתמדה מספר אורח-תפעולה, או תפיסות, מפורשים הנחוצים לצורך לחימה תכליתית.

ביסודו-של-דבר, חוזים הם צוותי-קרב משולבים של רגלים, שריון וארטילריה בסיוע טילים מונחים ארוכי-טווח, רקיטות ואויריה-טקטית, שיאסרו קרב עם האויב, בשטח-הוא. במיוחד מדגישים הם את עיצובם של צוותי-קרב משולבים ותפעולם ברמות הפלוגה, הגדוד והרגימנט ותכופות משתמע מדבריהם כי שילוב שכזה ממש הכרחי בדרכים רמים מאלה. אין להם אמון רב ביכולתו של חיל יחיד בלתי נתמך על-ידי חילות אחרים להשיג הצלחה בשדה-הקרב.

כמעט כל הדיונים הסובייטיים על-אודות אורח-לחימה טקטיים, או סקירות מתרגילי-האימונים הטקטיים, מדגישות את הצורך בפעולה מתואמת של יסודות התנועה עם אמצעי האש.

תאומם, ושילובם המדוקדק, של כל גורמי העוצמה-הלוחמת, ידועים כחשובים שבתפקידיהם של מפקדים ומטות. הלכת-המלחמה מכירה בהחלט בקשיים הכרוכים בתאומן של יחידות הפרושות למרחקים בשדה-קרב שתנאיו משתנים בהתמדה.

כן נדרש מן המפקדים להרבות ולנצל את מטותיהם כדי לודא שיחידות-המשנה שלהם אמנם ממלאות את המשימות שיוחדו להן. קציני-המטה נדרשים מצידם לדוות למפקד בהתמדה על-אודות המצב — הן לגבי יחידותיה-הוא והן לגבי כוחות האויב.

ק ש ר

המומחים הצבאיים הסובייטיים מצפים לכך שבקרב לא תמיד תהינה היחידות מתקשורת אחת עם רעותה, באותה רמה — וכי תכופות תהיינה היחידות פזורות למרחקים גדולים. לכן מטילים הם על המטות את האחריות לקיים תקשורת לצורך תאום בין היחידות השונות. כמו-כן חוזים הם התפוצצויות גרעיניות המשבשות את הקשר. תנאים כאלו יסבכו את מלאכתם של המטות; אולם נדרש מהם, כי לא יחסכו מאמץ במטרה לסייע למפקד „בתאום היחידות ובדאגה לכך, כי תועמדה לרשותו במועד הנכון ידיעות מדויקות על-אודות המצב“.

שימוש רב ככל האפשר נעשה באמצעי-קשר אלחוטיים, תוך הדגשת שמירת רמת ביטחון גבוהה ככל שרק ניתן להעלות בקנה-אחד עם הספקת ידיעות במועד הנכון. זולת האלחוט יעשו שימוש נרחב בטלפון, זקוקין עשן, רייעות-סימון, קווי דיווח, נקודות-בקרה ואמצעי-עזר מקובלים דומים המאפשרים לשלוט על יחידות תוך כדי קרב.

התקפה-הגנה

לדעתם של הסובייטיים הדרך האחת והיחידה להשיג תוצאות מכריעות בשדה-הקרב היא ההתקפה. אכן, הם יאותו לסגל לעצמם תנוחה-הגנתית כאשר אין להמנע מכך — אולם גם אז רק באופן זמני. בעודם בהגנה מתכוונים הם לחידושה של התקפתם.

בכל הדרגים מעדיפים הם את ההתקפה מן האגף; את תנועת הפיתה או העקיפה. אכן, הם יתקפו גם יתקפו חזיתית, לכשהכרחי יהיה הדבר — אך לדעתם אין זה אלא תמרון יקר-מחיר, ובאופן תקין נמנעים הם ממנו. כלי-זין גרעיניים הגדילו במידה רבה את מידת-המעשיות שבנסיון החדירה לתוך מערך-ההגנה של האויב. לרוב מנצלים כוחות-שריון ניידים את ההבקעה הגרעינית בכך, שהם שוטפים מבעד לפרצות, מעמיקים להתקדם אל ערפו של האויב, משמידים את כוחותיו, ומסכלים את כל הנסיונות להעמיד מולם התנגדות מאורגנת.

„מהלומה גרעינית אחת מסוגלת ליצור פרצה במערכת ההגנה של האויב, המאפשרת לרגלים ולטנקים לערוך מסע-התקדמות נועז אל עורפו“.

תנועות לפיתה או עקיפה מוכוונות נגד אנפים ואיזורי-עורף פגיעים של האויב. תמרונים אלה מתבצעים באמצעות ניצול הפרצות, או הפערים שבתוך מערך-ההגנה של האויב. תנועות לאגפיו של האויב ולעורפו מאופיינות על-ידי העזה ומהירות.

המפקד הסובייטי נדרש לדרבן את המרדף „בתנופה וללא רתע”. אורח הפעולה המומלץ הוא להשתמש בנתיב המקביל לזה בו נסוג האויב. המטרה היא להשיג את האויב ולהקדימו על פני השטח, ולא להסתבך בקרב עם הכוחהמשהה שלו. נסה לנתק את דרך נסיגתו של גוף הכוחות העיקרי. ברם, לא תמיד יבוא לידי שימוש אורח הפעולה זה של מרדף על פני נתיב מקביל. המומחים הצבאיים הסובייטיים מבינים את הסכנה הכרוכה בהתגבשותו של אורח הפעולות טקטי קבוע ונוקשה ולכן הם מרבים באילתורים.

חציית נהרות

העתונות הצבאית הסובייטית מקדישה תשומת לב ניכרת לבעיית חצייתם של נהרות. הם שמים דגש בחציית נהר מהירה. אין הם מניחים לנהרות לשבש את התקדמותה מהירה של ההתקפה. הכוחות המתקדמים נגשים לנהרות שבדרךם בחזית רחבה, ולכשעולה בידם לצלוח נהר בהצלחה, או לתפוס ראש-גשר, אין הם מאחרים לנצל הצלחה זו. סירות, רפסודות וכלי-רכב אמפיביים מנוצלים כולם על-ידי כוחות החלוץ כדי לבסס במהירות ראש-גשר על הגדה שמנגד.

אחת הסטיות מאורח הפעולה זה מצריכה הפעלת כוחות מוטסי-הליקופטרים לשם תפיסת מעברות הנהר זמן רב בטרם יגיע לשם הכוח הסובייטי המתקדם. פלוגות רובאים, מתוגברות בארטילריה, מרגמות ופלסים, הן המבצעות סוג זה של משימות — כשהתחברות המוקדמת עם גורמי-השריון המוליכים נחשבת לרצויה ביותר.

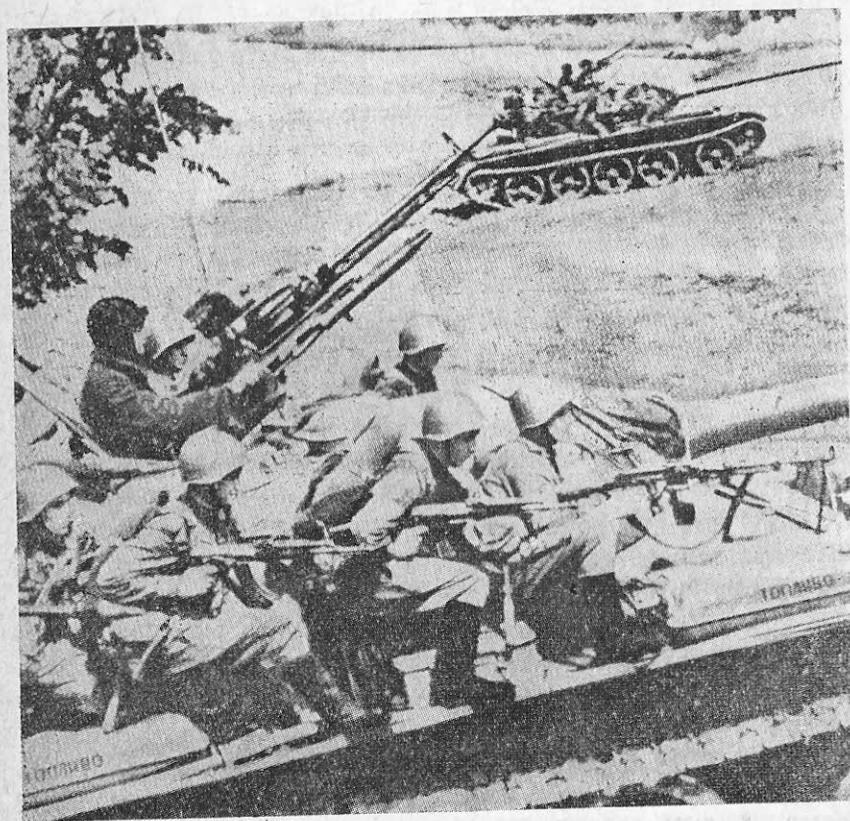
כלי-זון גרעיניים

הכל מכירים בכך, שכלי-זון גרעיניים מעמידים לרשות המפקד אמצעי סיוע אש רב עוצמה, השפעתן של מהלומות-גרעיניות כסיוע ישיר ליחידות טקטיות תנוצל במהירות על-ידי טנקים ורגלים רכובי נושאי גייסות-משוריינים. מן המפקדים נדרש, כי יהיו מסוגלים לאמוד בין-רגע את הסיכון הרדיולוגי האורב בכל שטח נגוע — ואזי, או שיעברו את יחידות-השריון שלהם הישר דרך השטח הנגוע, או, כשסכנת הקרינה חמורה מדי, יעקפו אותו.

נקל להבחין בדמיונם של אורח הפעולה אלה לאותם אורח הפעולה אשר להם מטיפים מומחים צבאיים מערביים רבים. הקורא עלול אולי להסיק מן הדברים דלעיל, כי אין הסובייטים אלא מעתיקים את אשר למדו מן המערב. ומדוע לא? היתרונות אשר בניצול רב-תעוזה של בקיע בהגנת האויב, מדברים בעד עצמם. ניכר כי הסובייטים מאמנים את מפקדיהם בכל הרמות להעריך את אפשרויותיהם של כלי-זון גרעיניים ואת השפעותיהם. אחת ממטרותיו של אימון זה היא לאפשר למפקדים לאמוד במהירות את הנזק שנגרם ולנצל ללא שהיות את השפעות האש הגרעינית.

המאמרים מתייחסים תכופות לארגונם ופעילותם של פטרולים, או פלגות,

הסובייטים שקלו את הסיכון הכרוך מהותית במבצעים מטיפוס זה — אולם בדרך כלל בוחרים הם להתעלם ממנו. מפקדים מספר הואשמו בכך שבעת תרגילים גילו דאגה מוגזמת לאגפים חשופים, כאשר פיצלו את כוחותיהם כדי לחפות על האגפים החשופים. „מאד בלתי רצוי”, אומרת על כך הלכת-המלחמה, שכן פיצול הכוח מאט את קצב ההתקפה. יתר על כן, דעתם היא כי בשדה-הקרב הגרעיני יהיו אגפים פתוחים בגדר תופעה שבשיגרה. הגם שיש הצדקה למידת-מה של דאגה, הרי הדרך הטובה לאבטוחם של אגפים היא באמצעות יסודות סיוור-ואבטחה, ועל-ידי הנחתות מוסדרות מראש על נתיבי-גישה אפשריים. הכרחי להמשיך בהתקדמות ללא-רתיעה. התקפות נועזות יוצרות איום לאגפיו של האויב ועורפו, ולא לאגפי הכוח התוקף.

קצב להתקפה — גייסות על טנקי T 54

רדיוֹלוגיים וכימיים. פטרולים, או פלגות, אלה מאורגנים ומצוידים באופן שיאפשר להם להעריך את השפעת הפעלתם של כלי־זין מיוחדים. הם הקובעים את תחור־מיהם של אזורים שנוגעו במידה מסוכנת — ושאותם יש לעקוף.

הגם שהדבר לא נאמר בבירור בחומר שראה אור, מסתבר כי הקצינים הסובייטיים סבורים, ששיטותיהם לתאום אש־גרעינית ולשיגורה הן מהירות ויעילות. למשל, פעמים רבות נקבע באותם מאמרים, כי תכופות, כדי להשפיע על מהלך הקרב, ניתן להפעיל אש גרעינית יותר מהר מכפי שניתן להניע את היסודות־המתמרנים מן הדרג־השני או מן העתודה.

הצורך בתנועה לעתים מזומנות, בהסוּאה ובפיזור כאמצעי־הגנה סבילים מפני כלי־נשקו הגרעיניים של האויב, מודגש אף הוא לעיתים תכופות.

סיוע־אש מקובל

למפקדים, המכירים בחשיבותם או במשמעותם של כלי־זין גרעיניים, מזכירים, שלא לזנוח את הפעלתם של אמצעי סיוע־אש מקובלים. את הקצינים ממריצים להפעיל סיוע־"מקובל" כל אימת שהוא הולם מטרה מסוימת — ולא לסמוך באופן בלעדי על כלי־זין מיוחדים (כלומר, גרעיניים).

מאמריהם של הסובייטים מתייחסים לעתים קרובות לאורח־תפעולן של יחידות־רגלים הלוחמות מתוך נושאי־גייסות־משוריינים. באופן תקין, יורדים אנשי־הרגלים מרכבם ולוחמים ברגלי — אבל במצבים רבים תהיה להם האפשרות ללחום מתוך רכבם. אנשי־הרגלים יכולים להפעיל את כלי־הזין המותקנים על גבי הנגמשי"ם, וכמו־כן יש באפשרותם לירות משם בנשקם האישי. אורח־תפעול זה נחשב למועיל במיוחד בשעת לחימה באזורי־העורף של האויב, במהלכן של פעולות לפיתה או ניצול־הצלחה. כלי־הרכב המשוריינים מגינים על הגייסות מפני אש נשק־קל, רסיסי פגזים וקרינה; והיחידה מסוגלת לנוע במהירות בעוד היא מסבה לאנשי האויב אבדות כבדות.

ידיעות מודיעין

מאז ומעולם היה הצבא הסובייטי אחוז בדיבוק חשיבותו של המודיעין, וממנו טרם נרפא. הפטרולים מאורגנים כדי שישגו ידיעות, יכוונו את אש הארטילריה, ילכדו שבויים וכן, במקרים מספר, ישמידו את מתקני האויב או ישבשו את מערכות התקשורת שלו. פטרולים־לוחמים עשויים לצאת ברכב או ברגל, ותכופות יהיו מחוזקים על־ידי לוחמים בעלי אמון מיוחד, כמו פלסים, תותחנים וגייסות לוחמה־כימית.

מן המפקדים נדרש כי יגלו ענין אישי בארגונם של הפטרולים, בהקצאת משימותיהם ובקבלת הידיעות שנאספו על־ידיהם בעוד־מועד לניצולן המועיל. ברם, סוירים המבוצעים על־ידי פלגות מכוּסה־הם אינם המקור היחיד הפתוח לפני

המפקדים לשם השגת ידיעות על־אודות עוצמת האויב, כוונותיו והערכותו. הם זכאים לצפות לכך שיקבלו חומר מודיעיני מן המטות הממונים עליהם, מיחידות שכנות וממקורות אחרים. הדעה השלטת היא כי השוּאה ושילוב מושכלים של ידיעות מודיעין תאפשרנה למפקד להשיג את העובדות החיוניות על־אודות האויב — ולהגיע לידי החלטותיו במועד הנכון.

אכן, מוכח כי לא נעלמה מהשגת הצבא הסובייטי מלוא השפעתה של הטכנו־לוגיה על שדה־הקרב בן ימינו. מובן כי אורח־הפעולה הטכניים והטקטיים הני־דונים בפרסומיהם הצבאיים משקפים את הצד כליל־השלמות — או הרצוי והנשאף — שבתרגילים ובטקטיקה שלהם. עם כל זאת, פרסומים אלה זוכים לתפוצה ועיון נרחבים בצבא הסובייטי ואף משקפים, קרוב לודאי, במידה רבה את מדיניותו של מיניסטרוּיון ההגנה והלכת־המלחמה הנקוטה על־ידו. מרבית המאמרים המתפרסמים בכתב־עת צבאיים סובייטיים אינם אלא פרי עטם של קצינים בכירים; ויש בהם אף כאלו שנכתבו בידי קצינים בדרגת גנרל.

על אמנות־המלחמה —

אמנות־המלחמה היא — להפיק את המירב ממה שיש בידך

הקפיטן נוקס, צי ארה"ב, 1913

כיצד ריגלתי את פרל-הרבור

ט. יושיקאוה, יפן

בשנת 1936 הוצבתי לשרות באגף המודיעין (שמצבתו היתה 29 קצינים בלבד בעת ההיא ובמשך מרבית ימי המלחמה) של המטה-הכללי של צי-המלחמה, בטוקיו. אגף זה היה מורכב מארבעה מדורים, והמדור שבו שובצתי טיפל באורח בלעדי בציי-המלחמה של ארה"ב ובריטניה ובסיסיהם באוקינוס השקט ובמזרח-הרחוק. עבודתי-שלי נתרכזה מלכתחילה בשייטת האוקינוס-השקט של ארה"ב ובסיסיה בגואם, מנילה ופרל-הרבור. ההוראות היחידות שנתנו לי היו ללמוד את האזורים ההם ולהתמחות בהם, ובינתיים להמשיך בלימוד הלשון האנגלית, בו התחלתי באקדמיה הימית הקיסרית היפאנית באטה-גימה.

למן הצבתי למטה-הכללי ב-1936 ועד ל-1941, עת קבלתי לבסוף פקודה לעבור להונולולו, לנהל את מלאכת הריגול שעליה התבסס ההתקפה על פרל-הרבור,

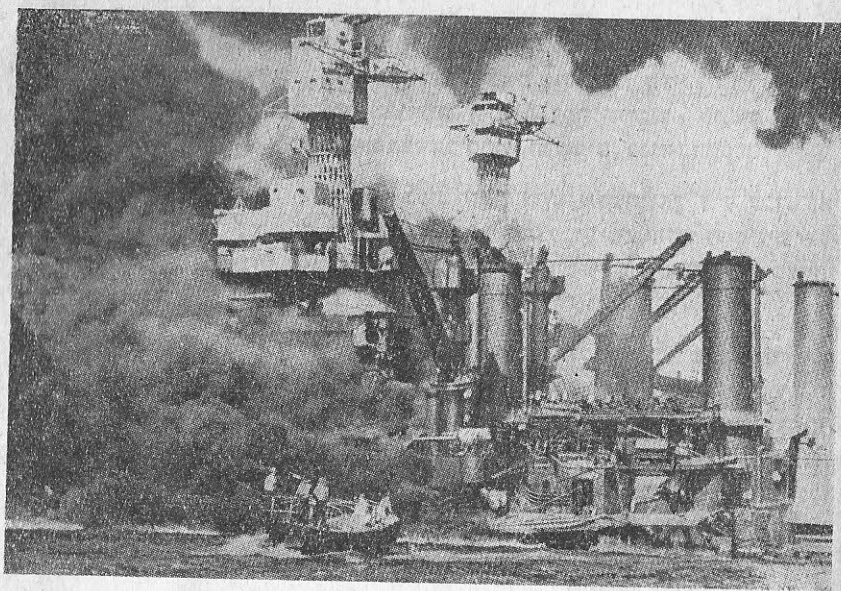
פרל-הרבור השאונה — לפני...

המשכתי את לימודי בהחלטה נחושה ובדבקות. בארבע השנים הבאות נשארתי רק אני לבדי במדור האמריקני באגף המודיעין, לפי שחברי-לעבודה היו קצינים בשרות פעיל, והיו כפעם בפעם יוצאים לתקופות שירות רגילות בים.

באותו פרק-זמן קראתי כמות עצומה של חומר, החל בעתונים אמריקניים ששמעם אינו הולך לפניהם וכלה בכתבי-עת צבאיים ומדעיים המוקדשים לתחום התענינותי. אראו נודע לי בראשונה כי מודיעין ימי, וביחוד ריגול, הוא בעיקרו עבודה בלתי-רומנטית במתודולוגיה של מחקר. הכל מצוי בידך, אם אך תטרח לחפשו.

בפרק-זמן זה בטוקיו עיינתי בהוצאות „אניות-המלחמה של גיין” ו„כלי-טיס” (כאז כן עתה התנ”ך של החימוש הימי); „טרפתי” את הירחון „רשומות” של המכון הציני של ארה"ב וספרים, עיתונים וכתבי-עת אחרים מארה"ב; ולעתים קרובות ביקרתי במשרדיהם של הנספחים הימיים הזרים, ללקט שם כל חוברת בלתי-מסווגת או אינפורמציה אחרת על אודות הצי של ארה"ב, המצויות שם. בנוסף לציבור גדול זה של אינפורמציה בלתי-מוזקת לכאורה על אודות צי-המלחמה של ארה"ב ובסיסיו, היתה לי גישה אל הדוחות הקבועים של סוכנים ציי-המלחמה האמריקני ועולים עליהן אם היה הדבר בידם, לכאורה למטרות מסחריות ולמעשה לודא פרטים עדכניים באשר לשינויים בחימוש, תצורה, ציוד וכיוצא בזה. ואחרון-אחרון, היו בידי הדוחות הדיפלומטיים משגרירויותינו והקונסוליות שלנו בחר"ל. באותם ימים היה בכל אחת משגרירויותינו נספח ימי, ובנוסף לזה נספחו אל מרבית הקונסוליות היפניות באמריקה סטודנטים ללשונות זרות, שהיו למעשה קציני-צי יפניים אשר דיווחו לאגף-המודיעין באמצעות הצינורות הדיפלומטיים, כפי שנהגו לעשות הנספחים הימיים. במשך ארבע השנים בהן ליקטתי וניתחתי פרטים אלה על אודות צי-המלחמה של ארה"ב ובסיסיו, ניסה אגף-המודיעין להעסיק גם צותים של צי-הסוחר וסוכני-נסיעות בטריטוריה אמריקנית, להשלים את המודיעין שלנו, אך לתכניות אלה לא נודע ערך רב. נראה כי ניתן לסמוך רק על קציני-צי מקצועיים, או סוכני-ריגול מאומנים, שימסרו דוחות מדויקים בשדה הטכני-מאוד של מודיעין ימי.

מכל מקום, לשנת 1940 הייתי המומחה המוכר בענייני אמריקה במטה-הכללי של הצי — לעת ההיא ידעתי בשמו כל דגם של אניית-מלחמה אמריקנית ושל כלי-טיס של ארה"ב, וכן ידעתי את מספר הגוף, התצורה והאפיונים הטכניים; בנוסף לזה ידעתי מידה מרובה של אינפורמציה על אודות בסיסי הצי של ארה"ב במנילה, גואם ופרל-הרבור. עיוני המפורטים הקודמים בתאוריות של מאהאן לגבי העוצמה הימית, ובפרסומים חדשים-יותר על אודות הטקטיקה הימית והאיסטרטגיה של הצי האמריקני, אפשרו לרכז באורח מועיל את ידיעותי

פרל-הרבור — אחרי... (אניית-מערכה אפופת להבות שוקעת)

צעדי השני היה, לתכן את איסוף המודיעין שלי. כבסיס לעבודתי ידעתי כי יפן תתקיף את ארה"ב. כמו כן ידעתי כי תכנית להתקפה על פרל-הרבור פותחה על-ידי צי-המלחמה הקיסרי כעשר שנים קודם לכן, והנחתי כי שליחותי בהונולולו שמשה הקדמה להתקפה זאת. לא ידעתי, כי התכנית עובדה לפרטיה בראשית 1941 על-ידי האדמירל איסורוקו יאמאמוטו, מפקד השייטת המשולבת ובבת-עיני של הצי הקיסרי; כמו כן נעלם ממני כי התכנית עמדה להיות מוגשת למטה-הכללי של הצי בצורת תכנית-מבצע גמורה באוגוסט 1941, ולהיבחן כמשחק-מלחמה במיכללת הצי, בספטמבר. למעשה, עד ל-7 בדצמבר לא ידעתי בודאות שנתנה פקודה לערוך את ההתקפה. אך אילות היתה זאת, להפקיד ידיעה בעלת חשיבות כה מרעה, בידי סוכן-ריגול העלול להיתפס בכף. אף על-פי-כן, אימוני הימי ונסיוני במטה-הכללי של הצי הביאוני לכלל הרגשה כי ההתקפה ערוך תערך — מן הסתם במשך החורף של 42—1941. בהתאם לכך, החלטתי להתרכז במודיעין המבצעי שיביא תועלת מידית לכוח התוקף. הפרטים

(1) הוא יוסף-התקפה על פרל-הרבור — המערך.

הנרחבות על צי-המלחמה של ארה"ב. לפיכך, ביום חורף אפור וקר, בשלהי 1939, הזמינני מפקדי אל משרדו, "יושיקאוה", אמר, "עכשיו אתה מוכן".

החיתי קידה ללא-הגה, אך ידעתי כי הקפיטן ישלחני עד-מהרה לעבודה מעשית כסוכן-ריגול, ולכי עלו בקרבי. יהא זה שיאן של הרבה שנות לימוד והקרבה. הגם שהייתי אז בן 25, ובעל עשר שנות ותק בצי-המלחמה, לא הקדשתי כל מחשבה לנשואין, ונתתי דעתי אך מעט לחיי-הברה. מאז יצאתי את ביתי באהימה, לפני זמן כה רב. כל יישותי הוקדשה למשימה שבקרוב אשלח לבצעה. בחורף 1940 נתנה לי פקודה לעמוד בבחינות בשפה האנגלית, מטעם משרד-החוק, ושבעות מעטים אחר-יכן נתמניתי כדיפלומט-זוטר במשרד-החוק. זה היה "הכיסוי" שלי; בבקרים עבדתי במשרד-החוק, ואילו בשעות אחרי-הצהרים המשכתי בביתי, בלימודי בנושא צי-המלחמה של ארה"ב. באוגוסט 1940 הזמינני מפקדי שוב אל משרדו, "יושיקאוה", אמר, "אתה עומד לנסוע להונולולו" כסגן-קונסול. כידוע לך, גואה המתיחות בהאוואי, ומשדרים בגלים-קצרים ניתנים לאיכון על-ינקלה על-ידי מגלי-כיוון אלוטטיים. על כן תיסע כדיפלומט ותדוח על הכוננות היומית של השייטת האמריקנית ובסיסה באמצע-עות הצופן הדיפלומטי. זהו אמצעי-הקשר הבטוח היחיד שנותר בידנו, ואתה תהיה סוכננו היחיד. אינני צריך להבהיר לך את חשיבות המשימה".

"האיי", עניתי — זאת ההסכמה-ללא-ערעור של הצי הקיסרי.

"דאגנו לכך", המשיך הקפיטן, "שקונסול-כללי חדש יהיה הממונה עליך במבצע זה. נאגאו קיטה, דיפלומט המכהן עכשיו בקנטון (סין), שעמד בקשר הדוק עם הצי הקיסרי בעניני מודיעין ונושאים אחרים הנוגעים בשלטון-הכיבוש שלנו בסין. אפשר לסמוך עליו שישתף פעולה עמך, שיתוף מלא. קיטה יצא הראשון אל הונולולו, ואתה תבוא בעקבותיו. התכונן".

קדתי ויצאתי את החדר.

לבסוף, באפריל 1941, היה הכל מוכן, ואני יצאתי את טוקיו בדרכי להונולולו עם דרכון-שרות, בשם הבדוי מורימורה ובתואר-הכבוד סגן-קונסול בקונסוליה היפאנית בהונולולו. בעת ההיא לא ציפיתי לחזור חי, ובמידה מסוימת של רגשה ראיתי כיצד ההר פוגי והמסכת המסודרת, המשובצת של הנוף הכפרי היפאני, מתפוגגים מתחת לכנף מטוסנו ואובדים במרחק אפוף-הערפל.

מעשי הראשון בהגיעי להונולולו היה — שיחה עם הקונסול-הכללי קיטה — גבר לבבי, חביב, טובא מובהק ורונק עתיר-ידידים בצי-המלחמה הקיסרי — וזאת כדי לאשר לעצמי כי הקונסול-הכללי יודע על אודות משימתי ולא ימנע בעדי את השימוש בחדר-הצופן של הקונסוליה לצורך שידור תשדורותי לטוקיו. חששותי מיותרים היו — קיטה, על אף היותו עצבני לעתים קרובות בגין המצאותי בסגל שלו, היה תמיד משתף-פעולה.

החשובים ביותר יהיו: מספר האניות המצויות בפרל-הרבור בכל זמן נתון; מספר כלי-הטיס המצויים בנמלי-התעופה באיי האוואי העיקריים ומתכונת הפיזור שלהם; מתכונת הגיחות והתנועות הימיות מפרל-הרבור; כוונות ההגנה הנגד-מטוסי; ופעילות הסיור ואמצעי-הביטחון הנקוטים כנגד התקפה.

החלטה יסודית אחרת שהחלטתי בעת הזאת היתה לפעול אך ורק לבד. כפי שיובהר, הקפדתי על נוהג זה כמעט בכל משך מבצע-הריגול הזה. הממונים עלי בטוקיו הזהירוני בחומרה באשר לאופיה החיוני של המשימה, ומעולם לא מצאתי אדם שאוכל לתת בו אמון דיהצורך ולגייסו שיעזור לי בביצועה.

לאחרונה, היה עלי לבחון דרכים ואמצעים לליקוט האינפורמציה הדרושה לי. ברם, עמדתי לגלות כי מעמדי הדיפלומטי, בצרוף עם האוכלוסיה היפנית הגדולה-מאוד של האיים, אפשרו לי לנוע על פני האיים במידת-חרות ראויה לציון. למשל, הייתי שוכר דרך-קבע מטוס בנמל-התעופה ג'ון רוג'רס בהונולולו לצורך סיור של שדות-התעופה הצבאיים, וכמעט מדי יום ביומו הייתי צועד רגלי דרך פרל סיטי עד לקצה חצי-האי, שם יכולתי לסקור במבטי בנקל את מסלול-ההמראה באי פורד ואת מעגן אניות-המערכה בפרל-הרבור.

עזר מצוין אחר בליקוט מודיעין, שאני פיתחתי, נבע מכשרי כשחיין עוד מימי ילדותי. ערכתי הרבה תצפיות על מכשולים תת-מימיים, גאות ושפל, שיפועי החוף וכיוצא באלה, תוך שחיה לאורך חופיהם הנאים של האיים.

כמו כן נהגתי לטייל בהרי אייה, מאחרי פרל-הרבור, ועל מדרוני ההר טנטלוס מעל הונולולו — נקודות-תצפית מצוינות לעקוב מהן אחר גיחותיהן של יחידות הצי. אך נקודת-התצפית שהיתה אולי המוצלחת ביותר שלי, ובדאי הנעימה ביותר, היתה המסעדה היפנית הידועה „שונצ'ורו", שנמצאה ברמות אליווה. למר-גלות הרי אייה, תמהני, אם עודנה שם? בלילות רבים, אחרי עריכת תצפיותי המוקדמות, הייתי מסיים את דרכי ב„שונצ'ורו", בחדר קטן בסגנון יפני, כשאני אסיר-תודה על היותי יושב שוב על מחצלת קני-אורו, טאטמי, ומשוחח שוב עם גיישה. מעולם לא גיליתי את זהותי או את מטרתי לעובדי המסעדה, אך תמיד דרשתי חדר שניבט אל הנמל. בלילות, כאשר זהרו האורות, היה זה מחזה נהדר באמת, ובהפציע השחר, כאשר החלו הגיחות, בדרך כלל, צברתי מידה מרובה של ידיעות מועילות על אודות אניות המצויות שם, ותבניות פריסתן. גם מפי הגיישה שהיתה מבודרת אנשי סגל אמריקניים בשעת ערב מוקדמת יותר, הייתי שואב לפרקים קטעי אינפורמציה — אך מעולם לא עשיתי זאת על-ידי הבאת הגיישות בסודי. היה מסוכן מדי לתת אמון באשה, וחץ מזה נוכחנו כי האוכלוסיה היפנית בהאוואי היתה נאמנה מעיקרה לארה"ב.

פרט אחרון זה מענין, לדעתי, כאשר הגעתי להונולולו, היתה — על פי החוק היפני — נתינות כפולה לתושבים היפניים הרבים-מאוד שם (ב-1941 חיו 83 אלף נפש ממוצא יפני באי אוֹאֶהוּ בלבד, בריחוק שעה או שעתיים במכונית מפרל-הרבור או ממחנה סקופילד, ועוד 77 אלף נפש היו מפוזרים על-פני האיים החיצוניים; מתוך מספר כולל זה, 35 אלף היו עדיין נתינים יפניים ב-7 בדצמבר 1941), ורבים מהם היו באים לקונסוליה לותר על נתינותם היפנית. הקפדתי לטפל במקרים אלה על-מנת לתהות על קנקנם של היפנים בני האוואי, ובנוסף לזה השתתפתי במספר רב של כנסים דתיים בודהיסטיים, בהם ניתן לי לפגוש רבים ממנהיגי הקהילות שלהם. ברם, אותם אנשים בעלי השפעה ואופי, שהיו יכולים לסייע בידי במשימתי הסודית, היו בלתי-משתפי פעולה כאיש אחד, ואילו קומץ האנשים בעלי העמדה הנמוכה יותר שגיליתי, נראו כולם כבלתי-מהימנים באשר למשימה שחיים ומות בידה. אם לא היו בלתי-מהימנים, הנה לא היה למגויסים האפשריים ערך-בכוח רב מזה של נערה נסאָאית² שמסרה לי פעם, תוך רצון לעזור, אינפורמציה הנוגעת לסוללות-התותחים אשר בדיימונד-הד. אבל כל הדברים הללו היו נהירים לי עוד לפני צאתי את טוקיו ושימשו רק להדגשת הכרתי שיהא עלי לפעול לבדי על-מנת לנהל מודיעין מבצעי ימי מועיל בהאוואי. גורם אחר שמנע בעדי את הפעלת היפנים ההאוואיים כסוכנים היה, כמובן, האפ-שרות ששלטונות הצבא האמריקניים פוקחים עליהם שבע עינים.

כל הדברים האלה הכזיבוני שבעתיים מכיון שבעת ההיא היה משקע בולט מאוד של תרבות יפנית בקרב היפנים בהאוואי, ועדיין שרדו גיבונני-נאמנות מסוימים בשורותיהם. למשל, היכלות בודהיסטיים ומקדשי-שינטו עדיין שגשגו באיים, והיו שם בטאונים רבי-השפעה בלשון היפנית ובתי-ספר יפניים. כמו כן, סכומי-כסף ניכרים עדיין נאספו בהאוואי להגשת סיוע לכוחות היפניים בסין, ולקרן-הסעד של הצבא הקיסרי. עם רקע זה, ועם צידיג שרוב אנשיו יפנים ואשר פעל עד לריחוק 800 ק"מ מחופי הונולולו, תליתי תקוות רבות לשתוף-פעולה ניסאָאי. בראשית הצבתי-לשרות בהאוואי; אך תקוות אלה לא נשאו פרי מעולם. אפס, הודות לכל מקורות האינפורמציה השונים והמגוונים שלי, בנוסף לעתורנות ולרדיו המקומיים — אשר שניהם הכילו בדרך כלל גודש של ידיעות על אודות חיל-המצב של ארה"ב — היה בידי לשגר זרם מתמיד של תשדורות לטוקיו מאפריל ועד לדצמבר 1941. האינפורמציה העיקרית היתה תמיד המספר והדגם של אניות המצויות בפרל-הרבור, המספר והדגם של כלי-טיס המצויים בשדות-התעופה השונים של האי, אך גם לגורמים אחרים הוקדשה תשומת-לב ניכרת. בין השאר, תמיד התעניינתי בייעילותה האפשרית של הגנה באמצעות מחסום

(2) נערה יפנית-אמריקנית — המער.

כדורים-פורחים על הנמל ודרכי-הגישה אליו, ודיווחתי על השלבים השונים של הכנת מגננים כאלה — שבנייתם החלה, אך לא נשלמה לפני ההתקפה.

פרטים אחרים בעלי ענין רב לדידי בעת ההיא — ואשר את כולם דיווחתי דרך שגרה — היו: השמוש במעגן לאהיינה, מיקומם של מצבורי הדלק והתחמושת באיים, והערכות השייטת בתוך פרל-הרבור. במסגרת המודיעין מהסוג האחרון ניתן לי לודא בטוולי דרך פרל-סיטי, שאניות-המערכה עגנו בדרך כלל בצמדים — מה שהפך לבלתי-תכליתי התקפת טורפדו על האניות העוגנות לצד הנמל. בעקבות דוח זה הושם דגש חזק בהפצצות-צלילה עם פצצות שנוצרו במיוחד על פי פגזים חודרי-שיון בני 16 אינטש.

הנה, בשבתי במשרדי בקונסוליה בשעה מאוחרת בערב השקט של 6 בדצמבר, כותב את התשדורת שנועדה להיות דוח-המודיעין האחרון שלי שנתקבל עלידי תת-האדמירל נאגומו לפני ההתקפה שנערכה בשעה מוקדמת למחרת בבוקר, עוד לא ידעתי את המועד המדויק של יום ה"ע". אף-על-פי-כן ידעתי כי המועד ממשמש ובא במהירות. לקונסוליה-הכללי קיטה ולי נמסר ב-24 בספטמבר, בתשדורת מיוחדת בצופן דיפלומטי מטוקיו, כי את הדגש בדיווח שלי יש לשים מעתה ואילך בפרטים בעלי משמעות טקטית מידית. זכרני כי מאותה עת ואילך, נדרשתי למסור

שדות-התעופה שותקו מיד

דוחות מפורטים על אניות הנמצאות בנמל, על פי אזורי מיקומן (אזור א' היה השטח שבין האי פורד לבין בית-הנשק; אזור ב' — המים מדרום וממזרח לאי פורד; אזור ג' — האגם המזרחי; אזור ד' — האגם התיכון; ואזור ה' — האגם המערבי ונתיבים המוליכים אליו).

עשרה ימים לפני ההתקפה, קיבלנו — קיטה ואנכי — רמז מסוים כי יום „ע" אינו רחוק. באותו יום הגיע אל הונולולו באנית-הנוסעים היפנית „טאיו מארו", הלויטננט-קומנדר סוגורו סוזוקי — כיום תת-אדמירל בחיל ההגנה-העצמית הימית של יפן, ואז הלויטננט-קומנדר הצעיר ביותר בצי הקיסרי היפני, באיצטלה של מלצר של האניה, ביקר סוזוקי אצל הקונסול-הכללי קיטה, ובמשך שיחתם העביר בהגנב כדור זעורוי של ניר-אורז מקומט לידו של קיטה. אחרי שיצא סוזוקי, העביר קיטה את הניר לידי, ולעיני נגולה רשימה בת 97 שאלות מפורטות. ביניהן זכורות לי עכשיו השאלות והתשובות דלהלן:

ש: זוהי החשובה בשאלות — באיזה יום בשבוע תהיינה מרבית האניות בפרל-הרבור במסיבות רגילות?

ת: ביום א'.

ש: כמה מטוסים גדולים מפטרלים מפרל עם שחר ועם שקיעת החמה?
ת: כעשרה בשני הזמנים. (התכוננתי למתן תשובה על שאלה זאת על-ידי ימים רבים של רביצה על מדשאת הקונסוליה עם שחר ובעת שקיעת החמה — השעות המקובלות לשיגור הפטרול ולהחזרתו — והתבוננות במספרם ובכיווני טיסתם של כלי-הטיס המפטרלים).

ש: היכן נמצאים נמלי-התעופה?

ת: (בתשובה לשאלה זאת ניתן לי לספק מפה ובה כל פרט, לרבות תצלומי-אוויר שצילמתי ממטוס אזרחי במועד כה מאוחר כ-21 באוקטובר, ופרטי-מבנה ניכרים על מוסכי-המטוסים בשדות ווילר והיקאם).

ש: האם יש רשתות נגד-צלולות בפתחו של פרל-הרבור?

ת: יתכן, לא ידוע, וכן לא ידוע טיבן האפשרי. (לצורך מתן תשובה זאת, נטלתי על עצמי סיכונים רבים. התחפשתי כפועל פיליפיני — בלתי-גלוח, יחף ובכחונת אלוהא — וניסיתי פעמים אחדות לגשת עד לפתח הנמל, תמיד נדרשתי להזדהות, ופעם כמעט ונוריתי על-ידי זקיף. כמו כן היו גדרות מחושמלים ומחסומים שהכבידו מאוד על סיור פתחו של הנמל).

ש: האם האניות מתוספקות לגמרי ומוכנות להפלגה?

ת: אין הן מוכנות לקרב; עמוסות אך ורק באספקה ובמצרכים הרגילים. (תשובה זאת יכולתי לתת על פי טוולי היומיומיים בפרל-סיטי, שמחצית-האי שלה ניתן לזהות בנקל כל תנועה בלתי-רגילה של דוברות או כל פעילות אחרת שהיתה מצביעה על תספוק לקראת קרב).

ש: מדי שבוע מפליגה השייטת אל לב ים. לאן שטות האניות? מה מעשיהן? ביחוד נושאות-המטוסים?

ת: בדרך כלל, לא ידוע. (לעתים קרובות אספתי מלחים במכונית, ושך-חחתי עם אנשי סגל של כל החילות והזרועות במסבאות של וואיקיקי, כדי להבהיר ענין זה, אך מעולם לא קצרתי הצלחה כלשהי. בכל זאת, ניתן לי לספק חלק מן האינפורמציה הזאת מתוך שיחותי הרבות עם חיילים אמריקניים, וחלק גדול יותר — מבילויי הליליים במסעדת "שונצ'ירו", מאחרי פרל, במרומי ההר אליווה. האניות היו מוארות בלילה ונראות עם שחר, והיה בידי לקבוע את כיווני הגיחות, לכל לפחות. כמו כן, מתצפיתי ההדוקה כל-כך על הנמל, יכולתי לזהות את האניות הבאות והמפליגות, איגודים טקטיים חדשים וכיוצא בזה, והיה ביכולתי לספק חלק מאינפור-מצית-הרקע הדרושה למתן תשובה חלקית לשאלה זאת).

ובכן, כפי שאמרתי, קיבלתי מידי קיטה את 97 השאלות. ברבים מסרתי את התשובות על מרביתן, וכן גם מפות, תרשימים ותצלומים שעליהם תבססו ההתקפה, לידי קיטה, שהעבירם לסווקי על סיפון ה"טאיו מארו". אראו ידענו כי המצב קרב והולך אל שיאו וכי מלאכתי כמעט נשלמה.

רמז סופי לקרבתה של ההתקפה נתקבל כאשר פקדה עלי טוקיו לדוח על האניות הנמצאות בפרל מדי שלושה ימים, במקום פעם אחת בשבוע, ועתה — לבסוף — מדי יום ביומו.

וכך, כאשר ישבתי אצל מכתבתי בבנין הקונסוליה המואפל בהונולולו בשעת ערב מאוחרת ב-6 בדצמבר, ידעתי כי התשדורת עליה עבדתי אותה עת עשויה להיות האחרונה שיקבל מפקד הכוח התוקף היפני לפני ההתקפה. וכך היה. אחרי שמסרתי את התשדורת "אנטרפרייז" ולכסינגטון" הפליגו מפרל-הרבור" לידי פקיד-הצופן הממתין, לתצפון בצופן הדיפלומטי ולשידור לטוקיו, יצאתי לטייל בגני הקונסוליה לפני עלותי על יצועי, כמנהגי מאז ומתמיד. האובך הבהיר במרחק העיד כי האורות דולקים בבסיס הימי בפרל-הרבור, ולא הגיעו לאזני קולות של כלי-טיס מפטרלים במרומים. היו אלה מוצאי-שבת שקטים והכל נראה טבעי ורגיל, לכן חזרתי לבסוף אל חדרי וישנתי שנתי-שרים עד הבוקר.

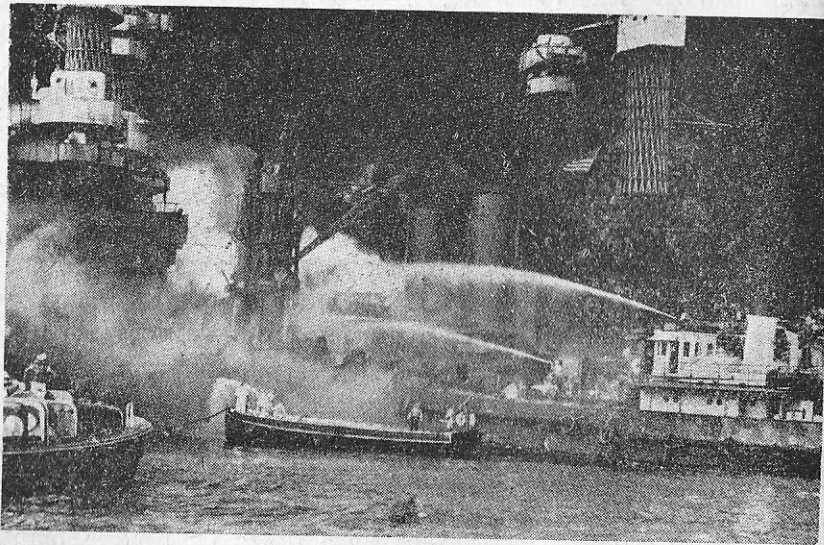
ואותו בוקר היה, כמוכן, 7 בדצמבר. בעודי סועד פתי-שחרית ב-0755, נפלה הפצצה הראשונה על פרל-הרבור. מכיון שחושי היו עדיין מעורפלים בגלל עבודתי עד לשעה מאוחרת בלילה הקודם, חשבתי כי אולי תמרון הוא זה, אך קמתי ממקומי והדלקתי את מקלטי-הרדיו בגל-קצר. לעת הזאת היו פצצות נוספות נופלות, ועשן שחור נראה היטב, עוטף כאריג-אבל את הנמל. הקונסול-הכללי קיטה נכנס אל החדר בחפזה ושיננו האזנו דומם למהדורת-החדשות של שעה

שמונה ברדיו טוקיו. שודרו חדשות שגרתיות, אך בדבריה-הקריינות שובץ משפט אחד, שהוקרא פעמיים וגילה לנו כי הצי היפני התקיף את פרל-הרבור.

"רוח מזרחית, גשם", הקריא הקריין בהטעמה בעת שידור תחזית מזג-האוויר. משמעותן של מלים אלה היתה, שהמועצה הקיסרית בטוקיו החליטה לאסור מלחמה על ארצות-הברית. המלים "רוח צפונית, מעונן" היו מעידות על מלחמה נגד רוסיה; ואילו "רוח מערבית, בהיר" — מלחמה נגד בריטניה. קיטה ואנכי קמנו מיד על רגלינו, הלכנו אל משרדי הקונסול-הכללי והתחלנו שורפים את ספריי-הצופן שלנו ואת ההוראות הסודיות בעניני דיפלומטיה ומודיעין.

התעצמותן הגוברת והולכת של ההתפוצצויות, וכפעם בפעם יבכתו של צופר חולף-עובר מרחוק, גילו לנו כי שעתנו דוחקת, ועמלנו בקדחתנות לסיום מלאכתנו. ההפרעה היחידה היתה הופעתו של ידיד ניסאָאָי, כתב בעתון בהונולולו, שביקש לכתוב על פרוץ המלחמה. שילחתיו ריקם, ושעה שליוויתי אותו אל השער ראיתי להרף-עין מפציץ-צלילה של צייה-מלחמה היפני, בעל סמל השמש העולה, חולף כברק אל תוך ענני העשן הסמיך שנעו עתה אל עבר העיר מן הנמל. וכן הבחנתי כי הקונסוליה מוקפת על-ידי חיילים מתנדבים.

עמדה השעה 0830 בקירוב כאשר באה המשטרה והכניסה את כולנו אל משרדי

מים רבים לא ירבו את האש שהציתו המשגים וההזנחה

הקונסוליה, תחת משמר, והבולשת הפדראלית האמריקנית הגיעה לערוך חיפוש במשרדינו ובמגורינו, לגילוי ראיות לריגול. פרט לתרשים גמור-למחצה של פרל-הרבור, שנשכח בסלה-הנירות שלי, לא נתגלה כל דבר מרשיע, ומן הראיה היחידה הזאת התעלמה, ללא ספק, הודות למעמדי הדיפלומטי.

כעבור כעשרה ימים של מעצר בקונסוליה, נלקח הסגל אל ספינה של משמר-החופים האמריקני במל הונולוו, ומשם אל סאן-דיאגו לשם החזרה אל המולדת על סיפון „גריפשולם” באוגוסט 1942.

באשר לי, חזרתי לתפקידי באגף המודיעין במטה-הכללי של הצי בטוקיו וסיימתי את המלחמה כקצין-מודיעין במטה. כתום המלחמה חזרתי אל ביתי באַהיקה. שנות שרותי הימי הגיעו, סוף-סוף, אל קצן.

בסוקרי את פעילות המודיעין החשאית שלי בהאוואי לפני ההתקפה הייתי רוצה להעמיד על דיוקם פרטים אחדים, שהוצגו באור מטעה במקומות אחרים מאז המלחמה. ראשית לכל, יורשה נא לי לחזור ולהטעים כי פעלתי לבדי במודיעין הימי, לאור סודיות המשימה; וכי הדוחות שלי בלבד הם שהיוו את הבסיס להערכת-המודיעין של המטה הכללי של הצי, מן הטעם המצוין שהקשר האמין בין הונולוו לבין טוקיו היה באמצעות חדר-האלחוט של הקונסוליה, על אמצעי-הצופן הדיפלומטיים שבו.

הפגישה עם הלויטננט-קומנדר סווקי מן ה„טאיו מארו” היתה אחת משתי סטיות בלבד שסטיתי ממסכת הפעילות כסוכן בודד. הסטיה השנייה היתה מגע עם גרמני שחי במטע רחבי-ידיים במערב האי אואהו — בסמוך לקאניהה — ואשר שמו, או שם-הכיסוי שלו, היה קאראמה, אם אין זכרוני מטעני. על פי פקודה ישירה מפי קיטה, פגשתי בביתו בהודמנויות אחדות ודגתי עמו בפתוח תכנית להמשכת משלוח דוחות מודיעין-ימי לטוקיו אחרי ההתקפה, כאשר כל היפנים יוחזרו ליפן. נתתי לקאראמה סכום-כסף ניכר מקרנות הקונסוליה וקבעתי עמו שיטה לפיה יוכל לאותן לצוללות יפניות מן החוף, על-ידי הבהוב פנסי מכוניותו מבליטות-קרקע שונות לאורך קו-החוף הוא, שהיה אז נוש. לימים ניסה קאראמה להוציא לפועל תכנית זאת, נתפס בידי המודיעין האמריקני ונידון למאסר בעוון ריגול.

במרצת השנים קראתי על אודות אנשים אחרים שנאמר עליהם כי ניהלו ריגול בשרות הממשלה היפנית בהאוואי במשימות בודדות ושונות. אך לא ידעתי דבר וחצי-דבר על אודות פעילותם בעת ההיא. אחד הסוכנים הללו, לפי המסופר, היה ד”ר מוטוקאזו מורי, רופא-שיניים מהונולוו ובעלה של כתבת העתון היפני „יומירי שימבון” בהאוואי, אשר נאמר עליו כי סיפק מודיעין תוך כדי ניהול שיחות טלפוניות עם מערכת העתון בטוקיו, לכאורה למסירת ידיעות. פרשיה זאת אינה ידועה לי, אך בטוחני כי אין אמת בשמועה שאחרי ההתקפה אותה

סוכן יפני לכוח התוקף מן ההרים שמאחרי פרל. לאחר שהחלה ההתקפה, שוב לא היה צורך בתשדורות מן החוף. כמו כן ודאי לי כי מעולם לא היה קשר בין סוכנים יפניים בחוף לבין כוח-המשימה בים לפני ההתקפה — דבר זה היה מחייב שימוש במשדר בגלים-קצרים, שהיה מתגלה בנקל על-ידי מגלי-הכיוון האמריקניים וגורם לגילוי התכנית כולה. באשר לשמועות הרבות שרווחו בהאוואי אחרי ההתקפה, כאילו עזרו בני ניסאָאי לכוח-המשימה היפני על-ידי יצירת סימני-חץ במטעי קני-הסוכר, איתות בפנסים וכיוצא באלה — הללו הופרכו כולן, מאז תום המלחמה. בחקירות הרבות בסוגית ההתקפה, שערכו סוכנויות אמריקניות שונות, נקודה נוספת שברצוני להבהיר תוך מבט-לאחר-מעשה היא, שלא היה תאום באיסוף מודיעין בין הקונסוליות הגרמניות, האיטלקיות והיפניות בהונולוו. המודיעין ששיגרתי לטוקיו היה בעל ענין מבצעי מדי, ו„עדין” מכדי לשתף בו בני עמים אחרים. אל נכון היתה החלפה כלשהי של אינפורמציה זאת בטוקיו בדרג של משרד-החוף, אך דבר זה אינו ידוע לי.

לעומת זאת, נזדמן לי לקבל מכתב-הערכה מאת אדולף היטלר על משימת-מודיעין שיגרתי שבצעתי לפני צאתי אל הונולוו, בעודי במטה הכללי בטוקיו קלטתי שידור אלחוט בגלים-קצרים מאוסטרליה בשפה גלויה, בו נאמר כי 17 אניות עמוסות גייסות אוסטרליים הפליגו מפריטאון בדרך אל אנגליה. העברתי תשדורת זאת לשגרירות הגרמנית, ועל כך זכיתי לתודת ה„פיהרר”. אבל כל דבר מעין זה לא אירע בהונולוו.

כפי שאמרתי, לא נשענה פעילות המודיעין החשאית שלי על טכניקה מסתור רית, ולעומת זאת נתבססה על שיטות מדעיות יסודיות של מחקר, תצפית וניתוח סטטיסטי. כמו כן, שיטת-הפעולה שלי היתה לנהל את סיורי בשטח בלי עריכת תצלומים או תרשימים, במידת האפשר. העדפתי לשנן בזכרוני את פרטי המתקנים שראיתי, עד לשובי אל הקונסוליה, שם היו מועברים מיד לצופן הדיפלומטי לשם דיווח לטוקיו. הזנחה מצערת היתה השארת התרשים של פרל-הרבור, שעלולה היתה להכתיר את משימתי בכשלון, אילו נתגלתה לפני ההתקפה, על-ידי הבולשת הפדראלית האמריקנית.

אלה קורות פעילות-הריגול שלי בהונולוו לפני ההתקפה על פרל-הרבור. אני תקוה כי בספרי אותם עכשיו לא אסב נזק לאיש מן האנשים החיים עמנו, ואולי אתרום תרומה כל שהיא להיסטוריה הציית של המלחמה באוקיאנוס-השקט.

מחשבות אחרות

על עקרוות המלחמה

הקפיטן ד.ב. גרוזמאן, צבא אוסטרליה

למאמר זה שתי מטרות:

- א. להוכיח כי עקרונות המלחמה עשויים להשתנות.
- ב. להפנות את תשומת-הלב לצורך לשנות את עקרונות המלחמה הנוכחיים לאור השיקולים ה"גרעיניים".

האם עקרונות המלחמה בלתי-ניתנים לשינוי?

הגנרל פון קלאוזוביץ, במרוצת דרכו הצבאית, הביע לא-אחת את ההשקפה כי, "בקרוב ממשי מדריך את רוב האנשים רק איזה חוש של שיפוט, הקולע אל

המטרה במידה זו או אחרת של דיוק — לפי מידת, הנשמה היתרה' שחוננו בה. ומכאן נובעות (בחלקן) גדולתם יגאוניותם של המצביאים הדגולים. בעזרת חוש זה מצאו תמיד את הפתרון הנכון. כך יארע בכל עת ותמיד בשעת קרב, ועד כאן הוכיח חוש זה שהוא מספיק בהחלט". ברם, ברור היה לו כי אין להסתפק בידע האישי של היחיד — והגם שקשה היה לבטא ביטוי מלא ומדויק את הלכות האסטרטגיה במלחמה, היה צורך לנתח את האסטרטגיה ואת תורת המלחמה ככללותה, למען יכירו אנשים אחרים באמיתותם של העקרונות הנובעים ממנה. מכאן העמל הרב שהשקיע פון קלאוזוביץ בכתיבת עבודתו הגדולה "על המלחמה" (שהכילה "עקרונות" אחדים, בהם נדון בהמשכו של המאמר) מעבודה זו ניכר ברורות, כי המחבר הרבה לשאוב מנסיונו הצבאי

אילו עקרונות ינחו אותם?

הממושך וממגעו עם אנשי-צבא אחרים, שעה שניגש להעלות את השקפותיו בכתב. שומה עלינו לזכור, כי הגנרל פון קלאוזוביץ כתב את עבודתו ברבע הראשון של המאה התשע-עשרה, ועל כן היה ביכולתו להסתמך בעקרונותיו רק על המערכות הגדולות שנתחוללו עד לתקופת כתיבת ספרו. קלאוזוביץ זכור עתה יותר כמכנס ומסדיר של מושגי תקופתו, מאשר כמעצבם של עקרונות חדשים. נזכיר דברים ידועים לכל ונאמר, כי במרוצת הזמן קמה אסכולת מחשבה גדולה הטוענת כי "עקרונות המלחמה" שרירים וקיימים לעד, כמות-שהם; ויהיו אשר יהיו התמורות בתנאי הלוחמה, יש לנקוט עקרונות אלה ובשעת הצורך אף צריך (כנראה) לכפות על העקרונות להתאים לתנאים שהשתנו. כאשר הגנרל פון קלאוזוביץ הרחיב את הדיבור על רעיונותיו הוא קיווה, כי במאמציו אלה יצלח, לפי דבריו, "לחולל מהפכה בתורת המלחמה". הוא הכיר בכך, כי המלחמה מצריכה הרבה יותר מאשר גישה מתמטית, כי היא מהוה חלק ממכלול המגעים שבין המין האנושי, וכי אמנם היא אינה שיכת למלכות האמנויות והמדעים אלא לתחום חיי החברה, ושהיא "מחלוקת רבת ענין המתיישבת בדרך של שפיות דמים, ורק בכך שונה היא ממחלוקות אחרות". אחד העקרונות שהזכיר קלאוזוביץ היה "העזה". כתביו שלו עצמו הם בעצם מופת של העזה באשר לרעיונות ולמור שגים — שעה שאתה מעלה בדעתך, כי את עבודותיו אלה כתב בתחילת המאה ה-19.

בשלב זה ניחא לנו לסקור בקיצור נמרץ את הרשימות הנודעות ביותר של עקרונות המלחמה, שנכתבו במרוצת הדורות.

לפי הגנרל פון קלאוזוביץ

בכרך הראשון של כתביו, בעסקו בנושא "אסטרטגיה" הוא דן בעקרונות

הבאים:

1. גורמי-הרוח הראשיים.
- א. כשרונותיו של המפקד.
- ב. איכותו הלחמיתית של הצבא.
- ג. עצמת רגשותיו הלאומיים.
2. העזה.
3. יכולת-התמד.
4. עדיפות מספרית.
5. ההפתעה.
6. התחבולה.

(1) הכונה כאן — בעיקר לתפיסותיו של ההוגה הצבאי ביולוב. — המער.

להגביר אותה כ„מטרה“ של ניהול המלחמה, ותו לא. וכדבריו של קלאוזביץ, „דעת הקהל נרכשת בסופו של דבר על-ידי נצחונות גדולים, ועל-ידי כיבושה של בירת האויב“.

בספרו „אסטרטגיה בריטית“ מסכם המיור-גנרל מוריס תרומות אחרות שהורמו לסוגיה זו, כלהלן:

לפי פון דאט גולץ

1. המטרה.
2. ריכוז.

לפי פוש

1. חיסכון בכח.
2. חופש פעולה.
3. חלוקה חפשית של הכוחות.
4. ביטחון.

לפי הנדרסון

1. ריכוז.
2. הפתעה.
3. מרדף.

לפי קולין

1. המטרה.
2. בטחון.
3. ריכוז.
4. פעולה התקפית.
5. ניידות.
6. הפתעה.

לפי פולר

רשימתו היא אותה הרשימה, בעיקרו של דבר, המופיעה מתחת לכותרת „הוראות לשרות-שדה“ (1932)².

המחשבה הרשמית הבריטית הופגנה באמצעות „הוראות לשרות-שדה“ (הקודמות) הללו:

הוראות לשרות-שדה (הרשימה המקורית)

1. ריכוז.
2. חיסכון בכוח.
3. הפתעה.

7. כינוס הכוחות — במרחב.

8. כינוס הכוחות — בזמן.

9. עתודה-אסטרטגית.

10. חסכון-בכוח.

11. הגורם הגיאומטרי (מדידת מרחב וזמן).

12. הפסקת מעשה-הלוחמה.

קלאוזביץ אינו מזכיר את העקרונות שלעיל כ„עקרונות המלחמה“ שלו — הגם שברור לנו, כי המחשבה הצבאית שלאחריו שאבה מהם הרבה. ב„סיכום-ההנחיות“ הוא מזכיר תחילה את ה„עקרונות הכלליים“, אותם יש לשמור במלחמה, ומסכםם בוו הלשון: —

1. תכליתה של הלכת-המלחמה היא להנחותנו אל הדרך להשגת עדיפות בכוח-פיסי ויתרונות בנקודות-הכרעה; ואם אין דרך זו מתאפשרת לנו, אנו פונים אל גורמירוח, משגים מצד האויב, העזה וכו'.
2. לעיתים קרובות שומה עלינו ליטול על עצמנו משימות, גם כאשר סיכויי ההצלחה הם לרעתנו — אם, למשל, אין לנו דבר טוב מזה לעשותו.
3. העזה.

בהמשך „סיכום-ההנחיות“ דן הוא ב„עקרונות כלליים“, בפרק-המשנה על „אסטרטגיה“. מן הראוי לפנות בנקודה זו לאותו משפט בכתבים הצבאיים, שבו טען קלאוזביץ לרכישת דעת-הקהל לצדך, כעקרון-מלחמה; בהתוותו את העקרונות הכלליים שלו, קובע תחילה קלאוזביץ את שלושת ה„נושאים“ העיקריים בניהול מלחמה:

1. לכבוש ולהשמיד את כוחותיו המזוינים של האויב.
  2. להשתלט על הגורמים החמריים הדרושים לתקפות, של צבא האויב, ועל שאר המשאבים הדרושים לקיומו.
  3. לרכוש את דעת הקהל.
- אחר-יכן התווה ארבעה „עקרונות“ בוו הלשון:
1. להפעיל בכל התנופה והעוצמה את כל הכוחות שיש בידנו להשיג.
  2. לרכז את כוחנו ככל האפשר בנקודה בה יש להנחית את המהלומות המכריעות.

3. לא לאבד זמן.

4. להמשיך-ולנצל בכל התנופה והעוצמה את ההצלחה שנחלנו — למשל, לרדוף אחר האויב.

אם הנך מסכים לדעה, כי „עקרון“ במלחמה הוא למעשה שיטה, וכי המטרה היא תכלית — יקשה עליך להכיר ברכישת דעת-הקהל כב„עקרון“ — ומן ההגיון

4. נידודות.
5. פעולה התקפית.
6. שיתוף-פעולה.
7. ביטחון.

הוראות לשירות-שדה (הרשימה המחודשת של שנת 1932)

1. התמדה במטרה („דבקות במטרה“).
2. פעולה התקפית.
3. הפתעה.
4. ריכוז.
5. חיסכון בכוח.
6. ביטחון.
7. שיתוף-פעולה.

„הוראות לשירות-שדה“ (1935)

אותן ההוראות של שנת 1932, בהבדל זה, ש„דבקות במטרה“ הפך ל„מגמה“ או „לכונה“.

אותה הרשימה אחרי מלחמת העולם השנייה

1. המטרה.
2. שמירת הרוח.
3. ריכוז.
4. ביטחון.
5. פעולה התקפית.
6. גמישות.
7. הפתעה.
8. מנהלה.

הרשימה המתוקנת (1950)

1. בחירת המטרה והתמדה בה.
2. קיום-הרוח.
3. פעולה התקפית.
4. ביטחון.
5. הפתעה.
6. ריכוז הכוח.
7. חיסכון בכוח.

(2) מפרסומי הצבא הבריטי. — המער.

8. גמישות.
9. שיתוף-פעולה.
10. מנהלה.

הרשימה הכלולה ב„דיביזיה הפנטרופית“ בקרב“ (ארעי)
חלק 1 (1960)⁴

הרשימה זהה לרשימה שנתפרסמה ב-1950.

מאז ימיו של קלאוזביץ הרביצו כותבים צבאיים רבים את דעותיהם בדבר מה שראוי להחשב לעקרון-מלחמה; וכפי שצוין כבר לא אחת, לא הגיעו להסכם סופי בדבר הרכב רשימת העקרונות. אולם ברור לנו: שני עקרונות לפחות — הם קיום-הרוח ומנהלה — נוספו לרשימה הבריטית המקורית. ואילו שני אחרים — בחירת המטרה והתמדה בה (שנתקרא, קודם לכן — „דבקות במטרה“) וגמישות (קודם לכן — „ניידות“) הם עקרונות שנוסחו מחדש. למעלה מזאת, כפי שנוכחנו לדעת אחרי מלחמת 1939—1945, שני עקרונות — והם חיסכון בכוח ושיתוף-פעולה, הוצאו מתוך הרשימה; ברם, עד לשנת 1950 הושבו עקרונות אלה על מכונם, כשהפעם מתקרא „החיסכון בכוח“, „חיסכון במאמץ“.

היכן, איפוא, הסימוכין לטענה, כי „העקרונות (של המלחמה) הנם יסודיים וחסינים מתמורות. אין בהם שום עקרון היוצא מכלל זה“ (מתוך הסבר קצר על עקרונות המלחמה מטעם מחלקת המלחמה, ארה"ב); או לטענה, כי מטרתו של הלומד את אמנות המלחמה היא ל„סגל שיטות חדשות לעקרונות קבועים ועומדים“ (מתוך „מבוא ללימוד עקרונות המלחמה“ מאת הבריג' וו. ה. ס. מקלין). הסימוכין העיקריים לטענה האמורה הם, כנראה, ששיטות לחימה חדישות וסוגי לחימה חדישים אינם משנים עקרונות ושלא עקרונות המלחמה חייבים להשתנות, אלא שיטות יישומם. אם קביעה זו נכונה, צריכים היינו למצוא את העקרונות שנרשמו, ננית, ב-1923 עומדים בעינם עד ימינו. העובדה שחלו בהם שינויים מלמדת, כי לטענה האמורה אין רגלים. כן טוענים, כי כל השינויים הם זעירים ופעוטי חשיבות, וכי העקרונות החדשים המוצעים מצויים וכלולים, ביסודו של דבר, בעיקרון ישן זה או זה. הייתי אומר, כי תמורה-רבתי נתחוללה עקב שינויו של עקרון „הדבקות במטרה“ עד שהפך לבסוף ל„בחירת המטרה ודבקות בה“. כאשר מחשיב אתה יותר את עיקרון-המלחמה כ„מדריך להתנהגות“, נראה לך העיקרון האמור לעיל כלוקה בחסר וכבעל מגרעות. הקול-לויט פאליט טען בתוקף: „עיקרון זה (כלומר — „הדבקות במטרה“) אינו מתכון לעצם קביעת“

(3) דיביזיה בת חמשה צותי-קרב, המזכירה במבנה את הדיביזיה הפנטומית, אלא שיסודותיה המסייעים קלים יותר והיא מותאמת במיוחד ללחימה באזורים טרופיים, — המער.

(4) מפרסומי הצבא הבריטי. — המער.

המטרה... שכן מציאותן של מטרה או של מניע היא בגדר תנאי מוקדם הכרחי לכך". ניסוחו מחדש של עקרון זה היה, איפוא, הכרח מוחלט. כמו כן לא היה טעם לטעון, כי מאז ומתמיד היה בנמצא עקרון-ראשון-ראשון של קביעת יעד, ומכאן, איפוא, ששום שינוי של ממש לא נתחולל; וכי מה סוף-סוף התועלת ברשימת עקרונות, אם חסרים בה מושכלות-ראשונים, שהנם בדוקים ומקובלים? זאת ועוד; העובדה כי עקרונות ידועים, אשר ניתן היה לראותם ככלולים-ממילא בעקרונות אחרים, הופרדו ונקבעו כעקרונות בפני-עצמם — אינה אלא מוכיחה, כי מתן הגדרות לאמיתות-יסוד צריך שיעשה בבהירות, למען יטביעו הללו את רישומם הנאות במוחותיהם של אלה המבקשים להשען עליהם; שכן כבר הורתנו ההיסטוריה, כי במה שנחשב יותר מדי כמוכן-מאליו אפשר שלא להבחין, והלקח הזה אמנם נלמד.

לגנרל מוריס לא היו שום היסוסים כאשר דחה, בספרו על "האסטרטגיה הבריטית", את הטענה האומרת כי עקרונות המלחמה מחוסנים מפני תמורות, הוא חייה את דעתו בנו הלשון: "המסקנה הכללית שניתן להסיק מכל זאת היא שאין שום חוקים וכללים קבועים של אמנות המלחמה, ואפילו עקרונותיה זרימים הם ומוצריכים בחינה-מחדש מתמדת לאורך של תמורות הזמן. אי-אפשר לומר שעקרונות המלחמה ברשימה איזו שהיא הם חסינים מפני תמורות. שום טענה שכזאת אינה מצויה בהנחיות, "לשרות שדה" של הצבא הבריטי שלנו. ואולי מן הנכון לומר, — מאחר ויש שיטות מסוימות המשותפות לכל גדולי המצביאים, למן חניבעל ועד פוש — שיש בסיס קבוע ועומד של ניסיון, ממנו ניתן להסיק עקרונות כלליים מסוימים של מלחמה, הישימים בכל עת ותמיד. הכללתם של עקרונות אילו שהם ברשימה, או הוצאתם ממנה, מותנה, כפי שראינו, בחלקה בכך: — האם אנו שוקלים את המלחמה בכללותה, או שאנו מעוניינים רק בבחינה הצבאית שלה? הדבר מותנה, כמו כן, בתנאים השוררים אותו זמן, שכן לתנאים אלה נודעת השפעה על החשיבות היחסית של העקרונות והם משנים את הערך הנודע לכל אחד מהם. עקרונות המלחמה אינם צריכים להחשב, איפוא, למרכיביה של נוסחה, אשר אם תירשם כהלכה תפיק לנו ניצחון, אלא כמנחים, המסייעים לנו לתרגל את מוחותינו לעסוק בבעיות מלחמה באורח הנכון. משום שכך הוא הדבר, כל דבקות דקדקנית להלכה או לנוסחה, אשר נכונותה הוכחה — לכאורה — בנסיון העבר, הביאה בדרך כלל לשואה במלחמה. כי האדם לא הצליח מעולם לחזות מראש את תנאי מלחמת-העתיד, והבלתי צפוי — הוא-הוא הכלל, (ולא היוצא מן הכלל) במלחמה".

הגנרל מוריס ציין, כמו כן, שההצעה כי, "המרדף יוכלל כעקרון נפסלה", כיון "שלא ניתן להרויח דבר על-ידי עשיית המרדף לעקרון מלחמה, שעה שמרדף נחרץ הפך לכה קשה, עד שהינו כמעט בלתי-אפשרי, אולם מאחר שמרדף תכליתי

אחר האויב בשדה-הקרב, הוא האמצעי הבטוח ביותר להשלים את השמדת כוחותיו המזוינים, נגלה עד מהרה, כי אם וכאשר יהיה מרדף שכזה מעשי שוב, יהפוך שוב לעקרון מלחמה, וראוי לסליחה האיש, הרואה במסעי המלחמה במדבר המערבי ובמערב אירופה כנימוק-מה להכללתו של המרדף, מחדש, בעקרונות המלחמה.

הגורמים הגרעיניים בשיקולים

מן הענין לציין, כי המחשבה הצבאית הנוכחית מאמינה, כי העקרונות שהיו ישימים בשיטות הלוחמה אחרי מלחמת-העולם השניה ישימים עדיין במלחמה בה לחמו, כפי שמצפים, בכל-יזין גרעיניים. ואולם העקרון היסודי של פיזור מאורגן כהלכה וקבוצות-קרב שהוא מצריך — וכן כוחות משימה, צותי נשק-משולב קטנים יותר ויחידות זרימות אחרות כגון פטרול ה"קומנדוסייר" — המנצל הזדמנויות, המוצע בצבא ארה"ב, ריבוי גורמי הפיקוד והקושי הגדול עד מאד בשליטה, הנובעים מפיזור זה — מחייבים לפי עניות דעתי הערכה מחדש של עקרונות המלחמה.

מה, אחרי ככלות הכל, התכלית של קביעת עקרונות המלחמה? התשובה הטובה ביותר שנתנה עד כה לכך היא שהם משמשים התראה לאמור, שבכל התעלמות מאחד מהם אנו מקבלים על עצמנו את הסיכון שהאויב ינצל את הדבר. הרי אין ספק, איפוא, שהופעת הלוחמה הגרעינית על הבעיות החדישות של נפולת רדיו-אקטיבית, הזדהמות שטחים, קרינה וכו', מחייבת או את הרחבתם של עקרונות המלחמה הבסיסיים שלנו, או את תיקונם, למען יישמר הכלל, שאי-אפשר להתעלם מאחד מהם בלא סיכון.

קלאוזוביץ ראה צורך לכלול בעקרונותיו את "כינוס הכוחות במרחב", — ופירושו לכך היה: שמירת הכוחות, "מרוכזים" בלא שיופרש חלק מן הגוף העיקרי אלא אם כן קם צורך דחוף לכך. הקפיטן לידל-הארט, בספרו "הגישה העקיפה" פירש, "ריכוז" כדבר שנודעת לו תכליתיות רק כאשר הכוחות הנוגדים מפוריפים; ובדרך כלל, כדי להשיג תכליתיות זאת, על כוחותיך שלך להיות פרוסים פריסה רחבה מאוד. הוא מדגיש, איפוא, שעל-ידי דבר-היפוכו, לכאורה, הריכוז האמיתי הוא תוצאה של הפיזור.

בפירוש הרשמי האחרון שניתן ל"ריכוז" אומרים לנו שהכרוך בו הוא פריסה נכונה של החלקים מהם מורכב הכוח, כולל העתודות — פריסה שתאפשר להם להתחבר לשם הנחתת מהלומה מכרעת. ואילו גמישות, כעיקרון, עוסקת בצורך להתמודד עם מצבים משתנים והתפתחויות בלתי-צפויות — מסכת-מחשבות שכזאת דומה שהיא מוציאה מכלל חשבון את האפשרות שתפיסות הלוחמה הגרעינית

(5) ראה המאמר על "קומנדוסייר" ב"צקלון" מס' 103. המערך.

תהינה קימות בצותא עם מסגרת הלוחמה המקובלת. כך מושג-היסוד של הפיזור.

— כפי שמבינים אותו במלחמה גרעינית — דומה כי אינו מוצא לעצמו מקום טבעי בתוך מסכת-העקרונות הנוכחית; וממילא, דומה לכך המצב לגבי העקרונות הנוגעים לשליטה.

הנסיון שנרכש בעניינים גרעיניים מוגבל עדיין מאוד, ומכאן שקבלת העקרונות לגבי תחום זה מצריכה זהירות לא מעטה. ואולם באותה הרוח עצמה בה ניגש קלאוזביץ לבעית המלחמה בימיו, חבה ננקט גם אנו גישה נועזת אל בעיה זו, למען יהפכו עקרונות-היסוד הנוגעים לה לאבר בל ינתק מחשיבתנו הצבאית. ניתן לטעון שאין צורך להפוך על פיהם את העקרונות הקיימים ואין צורך להעלות את „הבעיות הגרעיניות“ למדרגת „עקרונות“; ובמילים אחרות — שהעקרונות הנוכחיים „מכסים“ במדה מספקת את המצב האמור, די לנו בהם. גישה זאת נוטה לראות את העקרונות כחסינים מפני תמורות, ומעמידה מגבלה שאינן-בה-צורך בפני המחשבה החופשית בענייני הלוחמה הגרעינית.

הפילד-מרשל מונטגומרי חיזה לפני שנים אחדות את הדעה: „ברור, כי השימוש בכלי-זין אטומיים ותרמו-גרעיניים ישפיע השפעה עמוקה על ניהולה של המלחמה, על תפיסות טקטיות ואסטרטגיות, ועל כן — על ארגון הכוחות.“ הפיגור שבמחשבה החדשה מודגם בעבודה שכתב ר. מ. אוגורקביץ על השריון (ראתה אור ב-1960). בדונו באיום הגרעיני, אומר הוא:

„הערך הפוטנציאלי של כוחות שריון אינו יכול להתממש במלואו אלא כאשר חימושם, ציודם והטקטיקה שלהם, וכן ארגונם, יעודכנו לפי תביעות המצב החדש שנוצר. רק מעט מן ההתפתחויות הנחוצות הללו חלו במשך העשור הגרעיני הראשון, וההתקדמות שלאחריו פגרה בעקבות ההכרה האיטית בערכו הפוטנציאלי של השריון. בכנות גמורה, צעדים ספורים אמנם נצעדו לעבר הקמת יחידות מתקיימות-מעצמן (בבחינת „חי הנושא את עצמו“) קטנות יותר, כפי שניתן לראות ברגימנטי השריון האמריקני ובדיביזיות הטנקים הסובייטיות וברגי-מנטים הבין-נשקיים הצרפתיים — עוצבות שכולן הוקמו אחרי מלחמת העולם השניה. ואולם יחידות השריון הקטנות הרבגוניות המסתפקות-מעצמן הן מבחינה טקטית והן מבחינה מנהלית, שעליהן מצביעות התפיסות האופרטיביות האחרונות — עדיין לא מקובלות על הכל. בעצם, נעשו אף אי-אלו תנועות-תסוגה לכיוון ההפוך ממש, כמוכר מן הדיביזיה המשורינית הנסיונית הבריטית של השנים 1955-56. שנועדה להיות „עוצבת משימה-מוגבלת“ מהדגם „שכולו טנקי“, ושימשה כעין תשובה נוגדת לקבוצות-הקרב המשוריניות המערבות הרבגוניות שראו צורך להקימן, לאור התנאים החדשים.“

אמנם אסור עלינו לשכוח את לקחי העבר, אך טיפוס הלוחמה הצפויה הוא כה מהפכני, שיש בו משום אתגר רב למצביאי הצבאות — לנסות לחזות מראש כיצד תנהל הלוחמה בעתיד — והסתמכות נוקשה יתר-על-המידה על עקרונות

העבר תוליד בהכרח קשיים. הוכר בכך הכרה ברורה בעצם הארגון-מחדש הכללי, שנערך בצבאות העולם. על כן סקירה ביקורתית מחודשת של עקרונות-היסוד של המלחמה היא מעשה במועדו.

ואלה הן הטענות, בסיכומן:

1. עקרונות המלחמה אינם חסינים מפני תמורות.
  2. עקרונות המלחמה מצריכים עיון-ביקורתי מתמיד, לאור התנאים המש-תנים. תעות המחשבה הכרחית כאן.
  3. אין לבטל עקרונות בדוקים ומנוסים, אלא אם כן הלוחמה הגרעינית תובעת כי עקרונות אלה יעלו בקנה אחד עם בעיות היסוד הקשורות בסוג הלוחמה האמור.
  4. סקירה ביקורתית-מחודשת של העקרונות הקיימים נדרשת, למען תובא בשיקולים הלוחמה הגרעינית.
- הכרח ברור הוא, שעלינו ליטול לידינו את היוזמה, בכל מלחמה שהיא, ועל כן עלינו להשקיף אל העתיד מנקודת-מבט של ניצול כלי-הזין הגרעיניים. דבר זה כרוך בקביעת עקרונות איתנים שינחנונו עתה, למען נהיה „חושבים גרעיניים“, ועל כן כשירים יותר להתמודד עם הצפוי לנו בעתיד.

על המודיעין —

אלה המכירים את האויב היטב, ממש כפי שהם מכירים את עצמם,

אינם נוהלים מפלה מעולם.

סוף-יאט-סאן

צבא הגנה לישראל
הוצאת «מערכות»

ה ב ו ס

סיפורו של ג'מאל עבד-אנ-נאצר

מאת רוברט סן-ג'והן

ימים של עופרת

מאת משה רשקס

מהדורה שלישית

„רק אדם שחש את חיות הקרב בגופו ומנפשו וטעם את משמעות המלחמה ומאבק המור יכול היה לתאר כך, בבחי רות וללא מעצורים את מערבולת החיות ומאורעות-החיים של אדם הנאבק על נפשו“.

ל"ת 7 א"ת

ד"ר חזק
168081/2
38 תשרי 57
ל"ת חזק

50-172